

Grrrr $g < r$

P De spoorbiels van Thomas Piketty liet ik (wel even doorgebladerd) toch maar liever voor een andere koper achter in de boekhandel. Er is gelukkig een alternatief met lekker korte hoofdstukjes onder redactie van Robert Went (2014): *Waarom Piketty lezen?* Met die bundel heb je de belangrijkste ingrediënten van het debat snel te pakken: het rendement op kapitaal (r) is hoger dan de reële economische groei (g) en daardoor worden de rijken niet alleen steeds rijker, maar neemt bovendien het aandeel van de rijken steeds verder toe. Ook de Donald Duck (2014) biedt snel inzicht. De diepere achtergrond van het Piketty-fenomeen is het poenparfum, een toverdrankje van Zwarte Magica dat de rijkste steeds rijker maakt. Kwik, Kwek en Kwak vinden dat Oom Dagobert het geld dat hij niet heeft verdiend moet teruggeven, omdat de economie stil komt te staan. Dagobert Duck wordt echter steeds gelukkiger in een steeds voller geldpakhuis. Dat poenparfum is, kortom, een gevaarlijk goedje.

In het qua mentaliteit nog steeds calvinistische Nederland is er een goede voedingsbodem om het succes van de rentenier hoogst abject te vinden: de krekkel heeft het beter dan de mier. Er is veel geklaagd over de renteniersnatie Nederland sinds Lans Bovenberg dit thema in 1991 op de kaart zette. Bovenberg wees op het nationale spaaroverschot dat niet werd omgezet in voldoende productieve investeringen. Hij relateerde dat aan onvoldoende soliditeit van de overheidsfinanciën, een starre arbeidsmarkt en een gebrekkige marktwerking. Bovenbergs metafoor van overvloed en onbehagen was een oogopener, ook in de ministerraad. Het beleid sprong er bovenop en alle zeilen werden bijgezet. Begrotingsdiscipline, arbeidsmarktflexibilisering en het einde van het kartelparadijs. In het beleid heeft het anti-krekkel-denken ook op andere manier zijn weerslag gekregen: wie met het perspectief van het VUT-paradijs is opgegroeid, komt inmiddels van een ijskoude kermis thuis. De vervroegde uittreding is afgeschaft, de pensioengerechtigde leeftijd klimt gestaag en de pensioenen kalven af. Alleen: we zitten nog steeds met eenzelfde gevoel van onbehagen in al onze overvloed. Het lijkt erop dat krekkelgedrag beleidsresistent is.

De beleidsresistentie is in de kern ook de sombere boodschap van Piketty, die immers spreekt van een economische wetmatigheid: $r > g$. We hebben een korte periode gehad waarbij de mieren het voor het zeggen hadden en de reële

PETER VAN BERGEIJK

Hoogleraar aan de
Erasmus Universiteit Rotterdam

economische groei het rendement op kapitaal overtrof, maar we zijn weer teruggekeerd naar de verhouding die de geschiedenis van de homo economicus karakteriseert. Dit wil niet zeggen dat Piketty geen oplossingen heeft bedacht die nodig zijn om een beleidsverandering te realiseren. Men kan denken dat zijn rijkdombelasting van tachtig procent het niet gaat halen en dat zijn pleidooi voor inter- en intranationale kennisverspreiding een prachtig ideaal is (maar geen realiteit), maar de beleidsaanpakken zijn er. Mijn punt is dat ik niet geloof dat oplossingen in het kapitalistische systeem kunnen leiden tot een permanente situatie waarin de mieren beter af zijn dan de krekels. Het kan even werken, maar daarna krijgen de onderliggende krachten weer de

overhand. De macht van het kapitaal bepaalt de instituties; de elite zorgt goed voor zichzelf. In de Donald Duck gaat het ook zo. Er wordt een toverdrankje tegen het poenparfum gebrouwen. Alles wordt weer normaal en... Oom Dagobert wordt steeds rijker.

Grrrr!

LITERATUUR

Bovenberg, L.A. (1991) *Overvloed en onbehagen*. Oratie. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Donald Duck (2014) *Al het geld van de wereld*. *Donald Duck: een vrolijk weekblad*, 47, 5–12 en 35–42.

Piketty, T. (2014) *Kapitaal in de 21ste eeuw*. Amsterdam: Bezige Bij.

Went, R. (red.) (2014) *Waarom Piketty lezen?* Amsterdam: Amsterdam University Press.